

Herziene uitgave 2025
Het Witte Veen

De auteurs

Han van Hagen email: hagenhaaks@icloud.com

Lia van Hagen

Remy Remmelts mail: remyremmelts@kpnmail.nl

Graag worden wij, bij voorkeur per mail, op de hoogte gesteld van uw commentaar, opmerkingen en aanvullingen.

Verantwoording herziene uitgave 2025

'hoe meer je weet, hoe meer je ziet, hoe meer je geniet'

Onze dank gaat uit naar de meelezers en commentatoren in de personen van Annemieke Ouwehand, Jeroen Waanders, Rob Meulenbroek, Jaap in 't Veld,

Gebruiksaanwijzing pdf bestand:

- Vanuit de inhoudsopgave selecteert u het onderwerp en daarna de pagina die u wilt bekijken.
- Breng het paginanummer aan in het vakje naast het ↓ in de balk.
U komt dan direct op de gevraagde pagina.

Copyright © 2025 auteurs

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van een van de auteurs.

12. HET WITTE VEEN

1. Ligging en eigendom.....	3
2 Historie.....	3
3. Natura 2000.....	4
3.1 Natuurherstel in het Witte Veen.....	5
3.1.2 Start	6
3.1.3 De buren.....	6
3.1.4 Onderzoek.....	6
3.1.5 Informatie	6
3.2 Verdroging.....	6
4. Beheer door Natuurmonumenten.....	8
4.1 Beheer graslanden, bos en heide.....	8
4.1.1 Begrazing door runderen.	8
4.2 Faunabeheer.....	9
4.3 Positieve ontwikkeling.....	9
4.4 De boomkikker: verspreiding en habitat.....	9
4.5 Monitoring van de soorten.....	10
4.6 Recreatie.....	10
4.7 Ontwikkelingen die van invloed zijn.	10
5. Cultuurhistorie en omgeving Witte Veen	11
5.1 Grenspalen.....	11
5.2 Muschelkalklaag.....	12
5.3 Markslagweg	13
5.4 Bewoning.....	13
5.5. Urnenveld.....	13

12. HET WITTE VEEN

1. Ligging en eigendom

Het Witte Veen ligt in de Gemeente Haaksbergen ten oosten van Buurse en 7 km ten zuiden van Enschede.

Het Witte Veen wordt aan de noordzijde begrensd door de Hegebeek en in het zuiden door de Buurserbeek.

Het vormt een geheel met het aangrenzende Duitse Witte Venn

Het is een afwisselend gebied met waardevolle levensgemeenschappen van (hoog)veen, natte heide, soortenrijke vennen en natuurlijke bosontwikkelingen op zandgrond. In het gebied komen veel bijzondere en waardevolle planten, broedvogels, dagvlinders, libellen en amfibieën voor.

Het Witte veen is 320 ha groot en ligt op 40 m NAP (vgl de Markt in Haaksbergen 26 m NAP)

Het Witte Veen is eigendom van de Vereniging Natuurmonumenten, die er tevens het beheer voert. Het Witte Veen is in 2013 aangewezen als Natura 2000 gebied.

2 Historie

Het Witte Veen met het aangrenzende Duitse Witte Venn is een vrij klein en ondiep voormalig hoogveen (komveen), dat vroeger veel uitgestrekter was. In de 19e eeuw werd er turf gewonnen als brandstof. De dikte is **van de het hoogveen** in het Witte **veen** is gemiddeld rond de 0,5 m. (In het Haaksbergerveen tussen de 3-5 m). Een groot deel van het gebied **in** het begin van de 20ste eeuw ontgonnen ten behoeve van kleinschalige landbouw.

Textielfabrikant Gerrit Jan Pieter (G.J.P.) van Heek kocht eind 19e eeuw/begin 20e eeuw diverse heide en vennen (voormalige markegrond) in Buurse en een aantal boerderijen (erve **M**slag en erva Grobbink).

GJP van Heek woonde privé in een jachtkamer die aan het Markslag was gebouwd. In 1907 huwde hij met de dochter van zijn pachter op het Markslag. Het huwelijk bleef kinderloos. Hij overleed in 1937.

Natuurmonumenten heeft het Witte Veen in 1982 gekocht, nadat de firma van Heek / Schuttersveld in Enschede failliet ging.

GJP van Heek had het gebied gekocht voor de jacht, voor houtproductie en voor de boerderij het Markslag. De privé-eigendommen waren boekhoudkundig echter in het bedrijf ondergebracht en dus ging na het faillissement niet alleen de fabriek dicht maar moest ook de (kaas)boerderij in Buurse (de Hooge Esch) en het Witte Veen met het Markslag worden verkocht.

Van Heek was van plan de Huurnerbulten (aan de zuidkant) om te toveren in een soort natuurpark. Daarvan getuigen diverse ansichten uit de jaren '20 en '30.

Een deel van het natte gebied in het Witte veen werd door slootjes ontwaterd zodat er productiebos op kon groeien van soorten als fijnspar, lariks, Douglas en grove den. Om de bomen een voldoende diepe worteling te geven moest de grondwaterspiegel omlaag.

De aangelegde eikenlanen en de ododendrons zijn typerend voor de gewenste landschapstijl.

Op de bult bij het bruggetje (Huurnerbulten) zou ooit een sanatorium (tuberculose was in die tijd een groot probleem) worden gebouwd, maar dat is er nooit gekomen.

Opmerkelijk zijn de daar geplante linden, een boomsoort die verder nergens in het Witte Veen voorkomt

De twee stenen poeren die er in de buurt staan hebben wel ooit een brug gedragen. Het huidige bruggetje over de Buurserbeek vertoont grote gelijkenis met die oorspronkelijke brug.

In het bos van de Huurnerbulten zijn nog een aantal smalle paadjes terug te vinden die door van Heek zijn gebruikt om er met zijn motor te crossen.

De **kanalisatie** van de Buurserbeek in de jaren '30 gooide voor het natuurparkplan roet in het eten. Van Heek heeft zich samen met Natuurmonumenten hevig verzet.

In het boek van Gorter (75 jaar Natuurmonumenten) staat hierover het volgende:

"De Buurserbeek werd in 1933/34 een belangrijk punt van actie voor de natuurbescherming, toen een "normalisatie" dreigde. Weliswaar had het waterschap (de Schipbeek) de beek 25 jaar eerder ook al onder handen genomen, maar de beek had 'gaandeweg haar rechten hernomen' en slingerde weer door bos, hei en landbouwgrond, al waren de ijsvogels en oeverzwaluwen, die in de steile oevers nestelden na de eerste ingreep niet weer teruggekomen. De beek zou nu rigoureuzer worden aangepakt, kronkels afgesneden en de breedte 3x vergroot. Naast Natuurmonumenten kwamen ook veel andere organisaties in het geweer. De plannen werden wel een beetje aangepast, maar uiteindelijk werd de Buurserbeek toch in een soort afvoerkanaal veranderd.

Zoals bekend moet het anno 2024 weer andersom: meer ruimte voor de beek en meer retentiegebied.

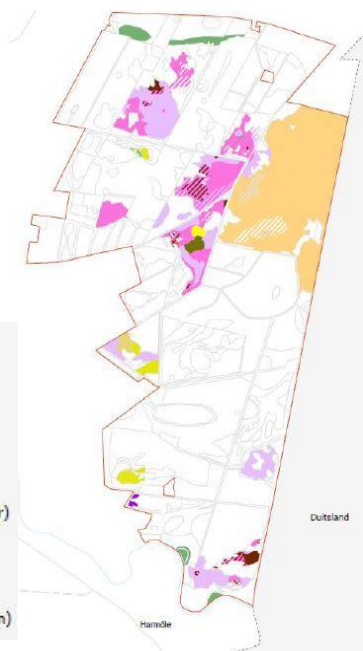
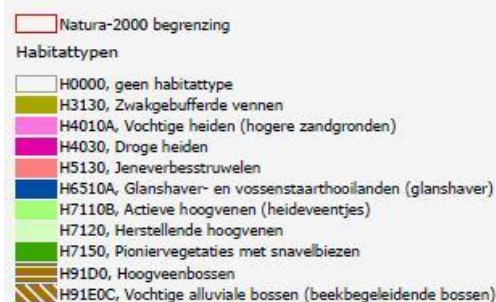
3. Natura 2000

Het Witte Veen is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en in 2013 als Natura 2000 gebied aangewezen. Het ontwerp beheerplan is in 2014 vastgesteld en de gebiedsanalyse in 2017.

De natuurdoelen, ook wel instandhoudingsdoelen genoemd, worden geformuleerd in habitattypen en habitatrictlijnsoorten.

Voor het Witte veen zijn de volgende habitattypen benoemd.

Het type 'Vochtige heiden' en 'hogere zandgronden' komt met name voor in het middengedeelte van het

gebied. Het habitattype Droge heiden komt vooral aan de noordkant en in het zuiden van het gebied voor. In het centrale deel van het gebied komen Actieve hoogvenen (heideveentjes) voor. 'Vochtige heiden' komen verspreid door het gebied voor. Het habitattype 'Zwakgebufferde vennen' is aanwezig aan de oostkant en in het zuidelijke deel van het gebied. Op één locatie komt het habitattype Zure vennen voor (in complex met Vochtige heide en Heideveentjes). Op één locatie komt een kleine oppervlakte Hoogveenbos voor. Opvallend bij het Witte Veen is het relatief grote areaal 'geen habitattype'.

De instandhoudingsdoelsoort 'Kamsalamander' is vooral te vinden in het noordelijk deel van het Witte Veen, maar is ook in het zuidelijke deel van het gebied waargenomen.

De in het gebied voorkomende boomkikker is geen N 2000 instandhoudingsdoelsoort, maar wel een Rode lijstsoort.

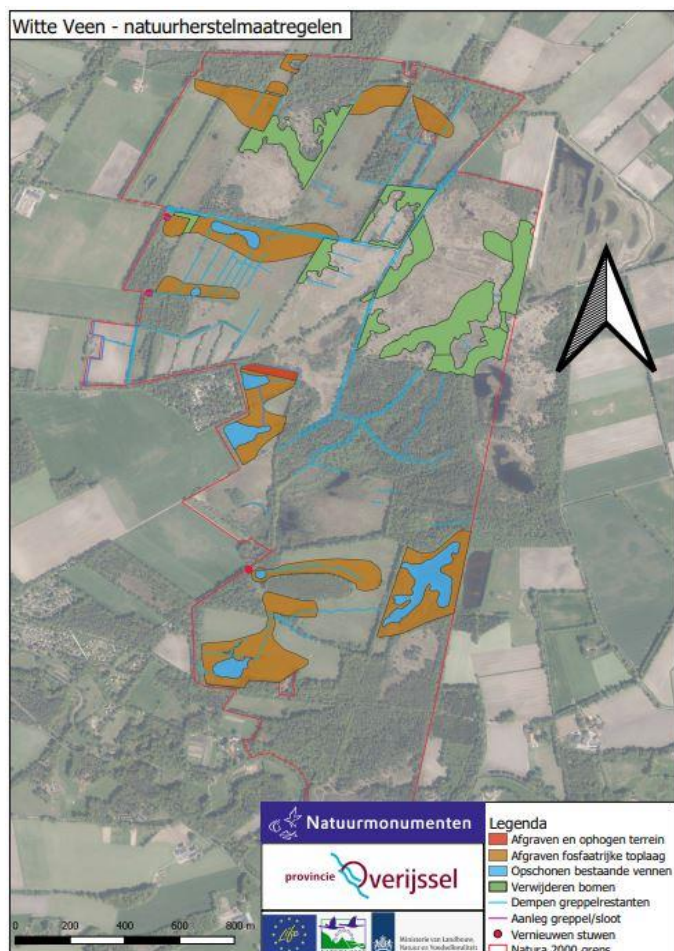
3.1 Natuurherstel in het Witte Veen

Het Witte Veen is een Natura 2000 gebied en onderdeel van een keten van hoogveengebieden langs de Duitse grens. Hoogveengebieden zijn leefgebied voor veel bijzondere en unieke soorten als hoogveenglanslibel, heideblauwtje, glimworm, nachtzwaluw, boomkikker, éénarig wollegras, veenpluis en gasten als de kraanvogel.

3.1.1 Doel

Het doel van het in 2022 gestarte project is om de unieke kwaliteit van de natuur in het gebied te behouden en te versterken. De bedreigingen zijn het teveel aan stikstof en de extreme droogte zoals die er was in de jaren 2018 -2022.

Alle maatregelen zijn gericht op het langer vasthouden van het water, het vergroten van de (natte) heide en het verbeteren van de waterkwaliteit van de vennen.

3.1.2 Start

In december 2022 is de aannemer begonnen met de natuurherstelwerkzaamheden. Het is een project dat meerdere jaren doorloopt, mede omdat er in het broedseizoen niet gewerkt kan worden.

Begonnen werd in het deel ten noorden van de Wargerinksweg, met het dichtmaken van greppels, het verwijderen van bomen en andere opslag en de voedselrijke bovenlaag op een aantal plekken. Het verwijderen van bomen en andere opslag is belangrijk voor de waterhuishouding en een goede waterhuishouding is noodzakelijk voor de hoogveenontwikkeling en de vochtige heide

Aan de noordzijde werd ook een damwand herstelt die het weglekken van water uit het Witte Veen moet voorkomen. Aansluitend is er gewekt in het gebied ten zuiden van de Bramerveldweg, waar bomen zijn gekapt, stobben zijn gefreesd en een deel van de toplaag is afgegraven. Om water langer te kunnen vasthouden zijn er in het hoogveen dammen gelegd en zijn er in het gehele gebied sloten gedempt. Aan de westkant zijn er op drie plaatsen dammen gelegd om het water op te stuwen waardoor de afvoer vertraagd wordt.

In het Witte veen ligt nog ongeveer 30 ha van het in Nederland zeldzaam geworden hoogveen.

De voorwaarden voor de groei van hoogveenmos zijn voedselarm water en een stabiele waterstand. Het kenmerk van alle hoogveenplanten is dat ze met weinig voedingsstoffen toe kunnen én heel traag groeien. Stikstof veroorzaakt groei van andere planten waardoor de voedselarme soorten worden verdrongen.

Een goed hoogveenlandschap is nat en drassig.

3.1.3 De burens

Rondom het natuurgebied liggen stukken landbouwgrond. Om het omliggende boerenland te kunnen bewerken, is daar een lager waterpeil noodzakelijk. Ook staan vlak naast het natuurgebied enkele woningen. De grenssloten om het Witte Veen zorgen ervoor dat de omgeving droge voeten houdt.

3.1.4 Onderzoek

Bij de groei van hoogveen wordt veel broeikasgas CO₂ opgeslagen. In samenwerking met Natuurmonumenten zijn onderzoekers van de **Radboud universiteit** begonnen met een onderzoek naar de opslag van broeikasgassen door hoogveen

3.1.5 Informatie

Wie vragen heeft of informatie wil over de voortgang van het project moet een mail sturen naar witteveen@natuurmonumenten.nl. Je kunt je abonneren op de emailniewsbrief 'Bericht van de Boswachter'.

Begin 2023 was het project ongeveer halverwege, maar door de extreem natte winter 2023-24 vertraagd en is eind 2024 afgerond.

3.2 Verdroging

De grootste bedreiging voor het Witte Veen is de verdroging, waar vooral de waardevolle **levensgemeenschappen** van natte heide, hoogveenrestanten en vennen negatieve gevolgen van ondervinden. De verdroging is het gevolg van de ont- en

afwatering door de omringende landbouwgebieden en van de ontwaterende werking van de (diep) ingesleten Hegebeek en Buurserbeek die langs en door het gebied stromen.

Vooraf aan de noordrand van het kwetsbare terrein met de natte veenheide met hoogveenrestanten en de vennen op de grens treedt veel waterverlies op door de aanwezigheid van greppels en drainagewerken, die zijn aangelegd voor het verbouwen van maïs. De zeer waardevolle natte veenheide ondervindt veel schade van de verdroging.

Het Witte Veen ligt op de waterscheiding van de stroomgebieden van de Buurserbeek in het zuiden en de Hegebeek in het noorden. Het zuidelijke bosgebied en het zuidelijke grensven wateren af op de Buurserbeek. Het noordelijk deel van het Witte Veen, inclusief de hoogveenkern, het noordelijke grensven en het Duitse deel (Witte Venn), wateren af in de richting van de Hegebeek. Beide beken hebben een verdrogende werking op het Witte Veen omdat ze diep in het landschap liggen. Aan de noordzijde van het hoogveenrestant is op de grens met het landbouwgebied in 2000 een kade van leemhoudend zand aangelegd om het water in het veengebied vast te houden. In 2007 zijn er in de hoogveenkern twee houten damwanden geplaatst om de waterhuishouding nog beter te kunnen regelen en zodoende het verschil tussen de zomer- en winterstanden nog kleiner te maken.

Er is een watervoerende bodemlaag van slechts enkele meters met daaronder een keileemlaag die een miljoenen jaren oude kleilaag (tertiaire klei) afdekt.

Door het zeer ondiep voorkomende keileem en de oude kleilagen vindt alleen waterafvoer plaats aan zijkanalen van het Witte veen. Hierdoor stagneert binnen het Witte veen het regenwater. In de laagst gelegen delen komen open water (vennen) of plas-dras situaties voor.

(foto: aan de oppervlakte is keileem te zien, overstroomt door ijzerhoudend water (oer))

Waterkwaliteit

In het gebied komt nagenoeg overal (behalve in het zuidelijke grensven) zuur en voedselarm oppervlaktewater voor. Dit is de gewenste waterkwaliteit.

In het water bij de in 2020 vernieuwde vogelkijkhut is nog een sliblaag aanwezig waarin bestanddelen zitten die het water minder zuur maken. Daarnaast is het mogelijk dat er ondiepe kalkrijke oude afzettingen (Muschelkalk) zijn die lokaal het grondwater minder zuur maken, vandaar lokaal zwak gebufferd water.

De Hegebeek en de Buurserbeek stromen door dalen die in de ijstijd zijn ingesleten in de kleilaag. Door piekafvoer is met name de Hegebeek diep ingesleten. De Hegebeek krijgt het water uit het hoog gelegen (40-50m NAP) landbouwgebied in

Duitsland. Het water wordt deels verzameld in een net over de grens gelegen retentiegebied. De Hegebeek wordt in de toekomst verondiept wat pas mogelijk zal worden als er in Duitsland, net over de grens een groter retentiegebied gerealiseerd is.

(zie katern Water in en rond Haaksbergen: Hegebeek)

4. Beheer door Natuurmonumenten

Het natuurherstelproject zoals boven beschreven loopt van 2022-2024, maar daarnaast vindt er natuurlijk gewoon beheer plaats

Het beheer van het Witte Veen is gericht op de ontwikkeling van een half natuurlijk landschap met natuurlijk bos, hoogveen, vochtige en droge heide, vennen, poelen en ruige graslanden met plaatselijk bosopslag. Ook in de rest van het veen is water een absolute voorwaarde voor een grote variatie in flora en fauna en daarom erg belangrijk.

4.1 Beheer graslanden, bos en heide.

In de periode 1990 - 2023 begraasde een kudde Schotse hooglanders jaarrond de heide, de graslanden en het bos binnen het begrazingsgebied. Buiten het begrazingsgebied worden de graslanden gemaaid.

In 2024 wordt er gestart met een jaarronde begrazing door Hereford koeien, zoals die ook in de zomer in het Buurserzand lopen. Daarnaast wordt er jaarlijks gemiddeld 0,5 ha vergraste heide geplagd. Dat plaggen gebeurt in het kader van N2000 maatregelen, want door te plaggen wordt het effect van de toegenomen stikstof neerslag minder.

4.1.1 Begrazing door runderen.

In 1990 werd gestart met de begrazing door Schotse hooglanders. gestart met 50 koeien + een stier. Kudde groeide autonoom tot 75 dieren. Dat was het maximale aantal dat het Witte veen aankon.

Begin 2016 werd de kudde overgedragen aan stichting Taurus, een landelijke organisatie die met koeien of paarden, begrazing in natuurgebieden regelt.

In 2023 is besloten om over te gaan naar runderen van het ras Hereford

De hereford is een runderras dat oorspronkelijk afkomstig is uit het zuidwesten van Engeland. De naam komt van de plaats Hereford waar een rundermarkt was

Vanuit kruisingen met ander runderrassen ontstond in de tweede helft van de achttiende eeuw dit karakteristieke harde en duurzame vleesrund dat inmiddels het meest voorkomende vleesveeras ter wereld is.

De eigenaren van de koeien die hier grazen zijn van plaatselijke hobbyisten die zich verenigd hebben in de stichting Natuurbegrazing Hasselerwönnener. De kudde zal vanaf 2024 langzaam worden uitgebreid tot ongeveer 50 dieren

De hereford is een krachtig gebouwd dier, met een op de heup gemeten hoogte van ongeveer 135 tot 150 centimeter. Herefords worden gekenmerkt door een witte kop, de witte aalstreep op de nek en schoft. Voor de rest is de hereford roodgekleurd. Het dier heeft een natuurlijke, zware bespiering en een vriendelijk en rustig karakter. Herefords kalven probleemloos af. De kalveren hebben bij hun geboorte een laag geboortegewicht, in het algemeen tussen de 30 en 40 kilogram.

Door de graslanden extensief te begrazen ontstaat er een structuurrijk grasland wat voor insecten en vogels belangrijk is.

De bospercelen worden omgevormd tot een meer natuurlijk bos door middel van het verwijderen van (exotische soorten als) rododendrons en Amerikaanse vogelkers.

Door het uitdunnen van sommige percelen ontstaat een natuurlijke verjonging.

Door het langer vasthouden van water zie je dat het bos op een aantal plaatsen afsterft door zuurstofgebrek bij de wortels. De dode bomen blijven zo lang mogelijk staan als voedselbron voor de vogels.

Daar waar eentonig productiebossen staan, zonder ondergroei, wordt geprobeerd door in fasen selectief te kappen een natuurlijke verjonging met inheemse soorten te bereiken. Er wordt naar gestreefd om dood hout te laten liggen.

4.2 Faunabeheer.

Er zijn poelen aangelegd en een aantal oude drinkpoelen zijn in ere hersteld. Daarnaast zijn er basisbiotopen voor amfibieën als de boomkikker aangelegd, deze zijn in oppervlakte groter dan poelen. Door de oevers glooiend te maken en de diepten te variëren ontstaat er een biotoop waar amfibieën zich blijvend kunnen vestigen. Door de diepte variatie ontstaat in het voorjaar een warm gedeelte, waardoor daar het insectenleven op gang komt en de larven van amfibieën zich sneller kunnen ontwikkelen. In de winter kunnen de kikkers zich voldoende diep in de modder verschuilen.

Voor de kerkuil zijn nestkasten geplaatst.

4.3 Positieve ontwikkeling

De ontwikkeling van de flora en fauna in het Witte Veen is goed te noemen. De graslanden verruigen plaatselijk door de integrale begrazing, wat een goede ontwikkeling is voor insecten en vogels.

De begrazing is echter niet voldoende om het dichtgroeien met berkopslag tegen te gaan. In de heide stukken is door kleinschalig plagwerk soorten zoals eenarig wollegras, moeraswolfsklauw en klokjesgentiaan sterk toegenomen. Het aantal territoria van geelgors is gelijk gebleven en dat van de nachtzwaluw uitgebreid. De vennen en poelen in het gebied hebben een goede waterkwaliteit waardoor soorten zoals moerashertshooi en pilvaren zich positief ontwikkelen. De nieuw aangelegde basisbiotopen ontwikkelden zich goed.

4.4 De boomkikker: verspreiding en habitat:

De boomkikker is zeldzaam in Nederland en komt verspreid voor in geïsoleerde populaties in het zuiden en oosten van het land. De boomkikker komt voor in het

Witte Veen. Het aantal groeide van 20 roepende mannetjes in de laatste 8 jaar naar ca 125 in 2024, waarbij zij zich meer verspreid hebben door het gebied.

In het Haaksbergerveen komt de boomkikker (nog) niet voor, maar wel in het deel dat in Duitsland ligt het Alstätter venn.

De boomkikker houdt zich bij voorkeur op in zonbeschenen vegetaties zoals houtwallen, de struweelzone van bosranden en met name braamstruweel.

Boomkikkers leven van kleine, met name vliegende, insecten. De boomkikker kan in het wild 10 jaar oud worden.

Daarnaast moet er in de nabije omgeving water aanwezig zijn voor de voortplanting. Hierbij hebben ondiepe, zonbeschenen, poelen met een rijke vegetatie de voorkeur.

4.5 Monitoring van de soorten

Vogelsoorten als grauwe gans, dodaars en waterral profiteren van de basisbiotopen en vinden er een broedplaats. Jaarlijks vinden tellingen plaats van vlinders, libellen, boomkikkers en reptielen. Het gehele gebied wordt 1 x in de 6 jaar gemonitord.

Uit de laatste tellingen van 2021 blijkt dat in oud bos de vogelsoorten toenemen. De soorten van herstellend hoogveen namen in het begin wel toe en zijn nu gestabiliseerd of licht afgenomen

In het bos is sprake van een natuurlijke verjonging en er ontwikkelen zich mantel- en zoomvegetaties. Door dood hout te laten staan en liggen is het aantal hollenbroeders zoals kleine- en grote bonte specht, zwarte specht, boomklever en gekraagde roodstaart sterk toegenomen.

4.6 Recreatie

Ten behoeve van de wandelaars is er een wandelroute en zijn er vlonderpaden. Bij een van de waterrijke delen is een vogelobservatiescherm aangelegd. Ook voor fietsers is er een route. Voor mountainbikers is er aan de rand van het veen ook een route aanwezig

4.7 Ontwikkelingen die van invloed zijn.

Door uitvoering van de ruilverkaveling Haaksbergen zijn in de omgeving sloten gegraven en is drainage aangelegd, wat een negatief effect heeft op de waterhuishouding in het Witte Veen. Dit is deels opgeheven door het aanleggen van dammen.

De gekanaliseerde Buurserbeek is diep ingesleten en heeft daardoor een negatieve invloed op de grondwaterstand. In de jaren na 2002 zijn er in de omgeving van de Buurserbeek uitgebreide retentiegebieden aangelegd. Ook bij de Duitse deel van de Hegebeek is er een groot retentiegebied aangelegd, maar anno 2024 functioneert dit nog niet goed.

De waterkwaliteit in het gebied is goed te noemen. De invloed van de intensieve landbouw is groot, maar er worden nu in het kader van de stikstofvoorschriften goede afspraken gemaakt (luchtwassers, ander voer, goede mestopslag) in een poging de stikstofdepositie te verminderen. De politiek heeft echter grote invloed en die lijkt anno 2024 niet ten gunste van de natuurontwikkeling.

De uitbreiding van de campings in de directe omgeving zorgt voor grote recreatiedruk op het gebied. De aankopen van bouwland voor natuurontwikkeling en de aanleg van een basisbiotoop aan de Duitse kant grenzend aan het Witte Veen lijkt een positieve ontwikkeling. Maar als door afgraving de grondwaterstand verlaagd wordt, dan is dat vanuit hoogveenperspectief weer een bedreiging.

Op 29 mei 2013 hebben vijftien Overijsselse organisaties het akkoord 'Samen werkt beter' ondertekend. Deze organisaties (waaronder ook het LTO) zetten zich gezamenlijk in om de economie en ecologie te versterken en nieuwe kansen te creëren door samenwerking en vernieuwing. Voor het Witte Veen is afgesproken dat er maatregelen komen tegen verdroging en dat de stikstofdepositie naar beneden gaat. Daarvoor kunnen ook ontgrondingen plaatsvinden.

5. Cultuurhistorie en omgeving Witte Veen

Rond 2500 v. Chr. ontstonden de eerste vormen van landbouw op de vruchtbare oever van de stuwwal in Buurse.

In 1908 werden in de buurt van het Markslag enkele urnen gevonden die vermoedelijk ook uit deze tijd stammen.

Door uitputting van de gronden vanwege beweiding ontstonden grote heidevelden. Rond 1850 maakten deze heidevelden deel uit van de woeste gronden van het Witte Veen. Het hoogveen is in diezelfde tijd afgegraven ten behoeve van de brandstofvoorziening door lokale gebruikers.

Het westelijk deel van het gebied is rond 1950 ontgonnen en behoort tot het jonge heide ontginningslandschap.

Na het opheffen van de marke Buurse (1837) werden de gronden verdeeld en verkocht. Door het beschikbaar komen van kunstmest rond 1910 werd de heide grootschalig ontgonnen en kon de landbouw zich uitbreiden. De vennen op de grens met Duitsland zijn turfputten, die ontstonden door het afgraven van het hoogveen.

De Buurserbeek, ten zuiden en de Hegebeek ten noorden van het Witte Veen stromen door een, in de ijstijd uitgesleten, beekdal. In de loop van de eeuwen is er veel gewijzigd aan de loop van de beek. De laatste grote ingreep was rond 1934 waardoor het natuurlijke karakter van de beek verdween. Vanaf 2002 zijn de oude beeklopen deels hersteld en zijn er om het water te beheersen nieuwe verbindingen gegraven en retentiegebieden aangelegd.

5.1 Grenspalen

De grenspalen in het terrein hebben cultuurhistorische waarde. Deze grenspalen, die vervaardigd zijn uit Bentheimer zandsteen, dragen nog de oorspronkelijke inscripties van vóór 1795. Zo kunnen palen worden aangetroffen, waarin nog duidelijk leesbaar het jaar van oprichting en het symbool van de machtsuitoefenaar staan; een M staat bijvoorbeeld voor het bisdom Munster en een O voor het gewest Overijssel.

Cultuurhistorisch is het Witte Veen verder van weinig waarde. De verwachtingswaarde voor dit gebied is laag, maar archeologisch waardevolle terreinen zijn nooit uit te sluiten, zoals het voormalige urnenveld bij erva het Markslag heeft geleerd.

5.2 Muschelkalklaag

In de Buurserbeek net stroomafwaarts van de Haarmühle en net over de grens ligt aan de oppervlakte een zogenaamde Muschellaag.

De Muschelkalk is een pakket gesteentelagen in de ondergrond van grote delen van West- en Midden-Europa. Ze bestaat uit een afwisseling van kalksteen, mergel en evaporietlagen en is ongeveer 240 tot 230 miljoen jaar geleden gevormd.

De Muschelkalk dankt zijn naam aan de vele fossielen schelpen (Duits: Muschel) zoals die in de kalksteen uit die periode gevonden zijn.

De steengroeve in Winterswijk is een Muschelkalkgroeve

5.3 Markslagweg

De Markslagweg is een zogenoemde 'Hessen' weg. Een hessenweg is de naam voor een verbindingsweg naar Duitsland, die gebruikt werd om goederen vervoeren op de zo genoemde brede hessenkarren die door paarden werden getrokken. Anderen suggereren dat de naam mogelijk afkomstig is van het reisdoel, de Duitse deelstaat Hessen.

Net over de grens (bij het

toeristengebouwtje) staat een galg waar misdadigers werden opgehangen ter lering van de voorbijgangers. Men liet het lijk gewoonlijk dagenlang bungelen.

Er werd in die tijd voor zeer ernstige misdaden ook een rad gebruikt. De doodstraf werd dan voltrokken door na het vastbinden op het rad de botten met een ijzeren staaf in 8 slagen te breken. De negende slag (de genadeslag) was dan op het hart.

5.4 Bewoning

In het Witte Veen liggen boerderij 'het Markslag' met bijbehorende stallen en erva 'het Meene' die beiden cultuurhistorische waarde hebben. De boerderijen hadden een woonfunctie

Boerderij "Het Markslag" Markslagweg 7 en 9

Ouderdom, periode van ontstaan: 1870-1900

Vormt samen met Markslagweg 9 één pand.

De boerderij Het Markslag bestond al begin zeventiende eeuw. Het onherbergzame Witte Veen was een belangrijke smokkelaarroute. De controlebeambten (commiezen) hadden in Het Markslag een eigen kamertje waar ze na hun surveillance sliepen.

Huidig in gebruik als woonhuis en vakantie huis

Bakhuis Markslagweg 7

Cultuurhistorisch waardevol: ja

Ouderdom, periode van ontstaan: 1870-1900

Beschrijving: voor een bakhuisje is het vrij lang, van steen met een pannen zadeldak en zonder oorspronkelijke interieur elementen.
Is in 2015 verbouwd tot vakantiewoning.

Jachthuis Markslagweg 9

In een later stadium aan Markslag 7 vast gebouwd als jachthuis en als laatste als woonhuis in gebruik geweest. De voorzijde van het jachthuis is gelijk met de voorgevel van Markslag 7, het huis is echter aanzienlijk korter, er is alleen een woongedeelte, er is geen stalgedeelte.
Huidig gebruik: na vertrek van de laatste bewoner verbouwd tot vakantiewoning.

Schuur Markslagweg 9

Cultuurhistorisch waardevol: nee
Ouderdom, periode van ontstaan: 1960-1970
Huidig gebruik: deze schuur is verbouwd tot vakantiewoning.

Schuur Markslagweg 7

Schuur is in 2007 geheel gerenoveerd omdat er veel achterstallig onderhoud was aan de constructie en het dak. Een oorspronkelijk deel van de gevelbetimmering is nog aanwezig.
Huidig gebruik: opslag van materiaal en machines.

Boerderij Beekweg 4

Deze boerderij is samen met de schuur rond 1800 ontstaan en in het jaar 2000 gerenoveerd
Er was een hoogstamboomgaard en een moestuin maar er is nu alleen nog een fruitboom, een walnoot en een oude Linde.

Jachthuis Beekweg 6

Is een tot vakantiehuis verbouwde voormalige doorritschuur met hooiopslag, die door GJP van Heek vanuit Albergen naar deze plek is verplaatst. In oorsprong dateert de schuur waarschijnlijk uit de 18^e eeuw. Het pand ligt zeer fraai op een verhoging langs de Buurserbeek.
Ondanks de verbouwing tot vakantiehuis is de oorspronkelijke vorm en het oorspronkelijke materiaalgebruik van de schuur nog duidelijk herkenbaar. Het is een van de weinig overgebleven doorritschuren in Twente en daarom van architectuurhistorisch belang.
Het is een privé eigendom. Daarom zijn erf en gebouw niet toegankelijk.

5.5 Urnenveld

In de urnenveldentijd va. 1200-500 v.Chr., was het gebruik om de doden op brandstapels te cremen. Na het uitgloeien van de houtstapel werden de beenderresten zorgvuldig verzameld en in een doekje of een aardewerken pot gedaan. Die pot kreeg dus een urn functie. Na de crematie werd de urn in een kuiltje geplaatst en vaak afgedekt door een zeer laag zandheuveltje. Dat zand kwam uit een grote of kleine greppel, die men rondom de crematiekuil gegraven had.
In 1908 werden enkele urnen gevonden op Het Markslag te Buurse en afgestaan aan de Oudheidkamer Twente. In het Buurser urnenveld waren de crematies kennelijk heel ondiep ingegraven.
Er is in de opgraving bijna niets meer van terug gevonden. De karakteristieke greppels waren echter nog goed zichtbaar.

Het urnenveld ligt op een gebied vlak aan de Duitse grens ten noorden van de oude Hessenweg, die van de Braambrug langs het erve Markslag naar de Duitse grens loopt.

Het is van de weg af niet zichtbaar.

Bronnen:

- jaarverslagen Natuurmonumenten
- Ontwerp beheerplan Witte Veen 2014 Van de Provincie Overijssel
- Berichten van de Boswachter 2020-2023
- Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Witte Veen 2021